

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТКА ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 657.412.1:374.4(043.3)

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ
ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Житомир – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному технологічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник кандидат економічних наук, доцент
Романчук Катерина Василівна,
Житомирський державний технологічний університет,
професор кафедри бухгалтерського обліку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Шигун Марія Михайлівна,
Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана,
професор кафедри обліку підприємницької діяльності

кандидат економічних наук
Семчук Інна Василівна,
Вінницький інститут економіки Тернопільського
національного економічного університету,
викладач кафедри економіки підприємств і корпорацій

Захист відбудеться “19” грудня 2012 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 в Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103, ауд. 248.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103.

Автореферат розісланий “16” листопада 2012 р.

Т.в.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради, д.е.н., проф.

Л.В. Чижевська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Належне виконання суб'єктами господарювання договірних зобов'язань є однією з основних умов ефективного функціонування економіки країни. Проте, не всі учасники господарських відносин дотримуються умов укладених договорів. В Україні все частіше у відносинах між суб'єктами господарювання спостерігаються факти несумлінного виконання договірних зобов'язань, про що свідчить тенденція до збільшення кількості судових розглядів порушень умов господарських договорів. За даними Реєстру судових рішень¹ в 2008 році в Україні зареєстровано близько 50 тис. рішень, в 2009 році – близько 90 тис. рішень, а в 2010 – 2011 рр. зареєстровано більше 90 тис. рішень у справах, порушених у зв'язку з неналежним виконанням умов договорів.

Для вирішення проблеми неналежного виконання договірних зобов'язань у правових системах країн світу розроблено та закріплено в законодавстві систему заходів, завданням яких є забезпечення інтересів сторін договору у випадку невиконання або неналежного виконання контрагентом основного зобов'язання – забезпечення виконання договірних зобов'язань (далі – ЗВДЗ). Способи ЗВДЗ в різних країнах відрізняються один від одного, однак, усі вони стимулюють суб'єктів господарювання – учасників договірного процесу до належного виконання основного зобов'язання за договором, дають можливість запобігти або зменшити розмір негативних наслідків у випадку невиконання або неналежного виконання основного договору, а також надають можливість компенсувати завдану шкоду в результаті неналежного виконання умов договору.

Організаційні та методичні питання бухгалтерського обліку та контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань частково розглядали такі вітчизняні та зарубіжні вчені: С.М. Барац, В.А. Биков, І.І. Бочкарьова, Ф.Ф. Бутинець, О.М. Галаган, Б.М. Гонгало, В.Р. Захар'їн, В.Б. Івашкевич, Н.Н. Макарова, Т.М. Малькова, А.Н. Медведєв, Є.В. Орлов, М.Л. Пятов, А.Н. Саморядов, Я.В. Соколов, С.О. Щенков. Окремі питання бухгалтерського обліку та контролю способів забезпечення виконання договірних зобов'язань розкриті у кандидатських дисертаціях українських дослідників: О.М. Петрука (2000 р.), М.О. Козлової (2006 р.), К.В. Романчук (2006 р.), В.А. Костюк (2008 р.), Т.О. Сірош (2009 р.), Н.П. Баріда (2011 р.), Л.Ф. Маценко (2012 р.), та докторській дисертації І.В. Орлова (2011 р.).

Не применшуючи значення внеску в науку вказаних дослідників, слід відмітити відсутність комплексних досліджень проблем бухгалтерського обліку і контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань, зокрема, невирішеними залишаються питання: сутності забезпечення виконання договірних зобов'язань, їх місця та ролі в договірному процесі підприємства, класифікації ЗВДЗ для бухгалтерського обліку та контролю, організації та методики бухгалтерського обліку ЗВДЗ, їх внутрішнього контролю.

¹ Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>

Недостатня розробка проблем організації й методики бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань, дискусійний характер і потреба в удосконаленні напрямів здійснення внутрішнього контролю застосування забезпечення виконання договірних зобов'язань з урахуванням напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених визначили актуальність та основні напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського державного технологічного університету за темою № 357 “Бухгалтерський облік забезпечення виконання договірних зобов'язань: теорія і методика” (номер державної реєстрації 0112U006053). У межах наукової програми автором виконані дослідження, пов'язані з теоретичним обґрунтуванням та удосконаленням методики бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Для досягнення мети у дисертації поставлені та вирішені наступні завдання:

- проаналізувати існуючі підходи до трактування забезпечення виконання договірних зобов'язань, провести порівняльний аналіз ЗВДЗ з правової та економічної точок зору для окреслення облікового підходу до їх визначення;
- виявити проблемні питання класифікації ЗВДЗ для її адаптації до потреб бухгалтерського обліку і контролю;
- визначити місце способів забезпечення виконання договірних зобов'язань на стадіях договірного процесу та об'єкти бухгалтерського обліку, що виникають в результаті застосування ЗВДЗ, для удосконалення методики їх облікового відображення;
- обґрунтувати необхідність включення до елементів договірної та облікової політики забезпечення виконання договірних зобов'язань для оптимізації підходів до організації бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань;
- розробити напрями удосконалення методики облікового відображення ЗВДЗ для забезпечення об'єктивності та оперативності облікової інформації;
- проаналізувати відповідність бухгалтерської звітності інформаційним потребам користувачів щодо ЗВДЗ для розробки пропозицій щодо її розширення в частині ЗВДЗ для підвищення достовірності та повноти інформації, яка надається користувачам для прийняття управлінських рішень;
- окреслити підходи до організації внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань для їх оптимізації;
- проаналізувати існуючі методичні підходи до внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань для їх удосконалення.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що відображення в системі бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань дозволить надати користувачам достовірну облікову інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень щодо оптимізації податкових наслідків, структури активів і зобов'язань підприємства.

Об'єктом дослідження є процес облікового відображення забезпечення виконання договірних зобов'язань з використанням законодавчо закріплених способів, а також система внутрішнього контролю їх застосування.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. За допомогою методів теоретичного узагальнення та історичного методу уточнено економіко-правову сутність забезпечення виконання договірних зобов'язань та встановлено їх місце в системі об'єктів бухгалтерського обліку. Методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний дали можливість удосконалити класифікацію способів забезпечення виконання договірних зобов'язань для потреб бухгалтерського обліку та виділити елементи облікової та договірної політики в частині забезпечення виконання договірних зобов'язань. При дослідженні напрямів проблемних питань з бухгалтерського обліку і контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань використано бібліометричний метод. Діалектичний метод, аналіз, синтез, абстрагування покладені в основу удосконалення обліку і контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів з проблем бухгалтерського обліку і контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань, нормативно-правові акти України та інших країн, офіційні статистичні матеріали, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних аспектів та розробці практичних рекомендації з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань, що сприяє підвищенню інформаційної місткості облікових даних, які є основою прийняття управлінських рішень. У процесі дослідження отримано такі наукові результати:

вперше одержано:

– комплексний підхід до бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань (в частині розробки методик бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань), що дозволяє формувати достовірну й повну інформацію для прийняття управлінських рішень та побудови ефективної системи внутрішнього контролю на підприємстві;

удосконалено:

– класифікацію забезпечення виконання договірних зобов'язань на основі науково обґрунтованих класифікаційних ознак відповідно до потреб управління (за способом застосування; за сферою дії), що дозволяє удосконалити організаційне забезпечення бухгалтерського обліку та методику облікового відображення забезпечення виконання договірних зобов'язань в частині упорядкування елементів методу бухгалтерського обліку;

– організацію бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань на основі врахування їх економіко-правової сутності, місця ЗВДЗ на стадіях договірної процедури та виділених об'єктів бухгалтерського обліку, що виникають в результаті застосування ЗВДЗ;

– вимоги до змісту та переліку показників звітності про забезпечення виконання договірних зобов'язань в частині фінансової (запропоновано додаткове відображення інформації про забезпечення виконання договірних зобов'язань у ф. № 5 “Примітки до річної фінансової звітності”) та внутрішньої звітності (розроблено внутрішні звіти, які враховують інформацію про стан забезпечення виконання договірних зобов'язань), що дозволяє підвищити достовірність та повноту інформації, яка надається користувачам для прийняття управлінських рішень;

– методичне забезпечення внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань, на основі визначення етапів контролю та контрольних процедур залежно від способу ЗВДЗ, що використовується, розробки робочих та підсумкових документів суб'єктів внутрішнього контролю, що сприяє оперативному виявленню та попередженню порушення виконання договірних зобов'язань, своєчасному виявленню недоліків та помилок у реалізації договірної процедури, а також забезпеченню оперативного усунення причин їх виникнення;

набули подальшого розвитку:

– методичні положення бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань за такими їх способами як неустойка, завдаток, порука, притримання, що дозволило розробити алгоритм вибору оптимального способу забезпечення виконання договірних зобов'язань (з урахуванням запропонованих змін до Плану рахунків та Інструкції про його застосування) та підвищити інформативність даних бухгалтерського обліку;

– обґрунтування елементів договірної політики як складової фінансової політики щодо забезпечення виконання договірних зобов'язань для удосконалення методики їх облікового відображення та контролю, що забезпечило підвищення достовірності інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень;

– організаційні засади внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань в частині визначення видів та завдань внутрішнього контролю ЗВДЗ на стадіях договірної процедури (ідентифіковано об'єкти та

суб'єкти внутрішнього контролю, розкрито порядок його організації), що дає можливість підвищити дієвість системи контролю.

Необхідність достовірної оцінки та аналізу результатів діяльності, оперативного втручання у договірний процес і вжиття коригуючих заходів обумовлюють потребу в організації внутрішнього контролю способів забезпечення виконання зобов'язань. Сформований підхід до організації внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань (визначено) сприяє підвищенню ефективності функціонування системи контролю.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань. Основні теоретичні та прикладні розробки впроваджено в практичну діяльність підприємств і навчальний процес:

- організація та методика бухгалтерського обліку операцій застави (довідка ПАТ “Філдес Україна” № 137-11 від 14.09.2011 р.);

- розкриття інформації про способи забезпечення виконання договірних зобов'язань у внутрішній звітності (довідка ТОВ “ВІВА АССІСТЕНС” № 215 від 24.03.2011 р.);

- методичні рекомендації з внутрішнього контролю способів забезпечення виконання договірних зобов'язань (довідка ТОВ “Вільхельмсен Шипс Сервіс Юкрейн” № 84 від 18 травня 2012 р.);

- пропозиції з удосконалення навчальних програм і навчально-методичного забезпечення дисциплін “Фінансовий облік 2”, “Управлінський облік”, “Звітність підприємств” (довідка Одеського інституту фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі № 370 від 17.09.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Всі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягає у дослідженні комплексу теоретичних та практичних питань, пов'язаних з удосконаленням бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 6 міжнародних, всеукраїнських та міжвузівських науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [10-15].

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 9 статей загальним обсягом 5,49 друк. арк. (з них особисто автору належить 3,95 друк. арк.), 6 тез доповідей загальним обсягом 1,22 друк. арк. Публікації повною мірою відображають основні результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації викладено на 180 сторінках друкованого тексту. Робота містить 46 таблиць (з яких 6 таблиць розміщені на 8 сторінках), 27 рисунків (з яких 2 рисунки розміщені на 2 сторінках) та 10 додатків на 12 сторінках. Список використаних джерел нараховує 205 найменувань і розміщений на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, гіпотезу, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих наукових результатів.

Перший розділ **“Забезпечення виконання договірних зобов'язань: економіко-правовий зміст”** присвячено дослідженню сутності забезпечення виконання договірних зобов'язань як економіко-правової категорії, уточненню класифікації забезпечення виконання договірних зобов'язань, визначенню місця забезпечення виконання договірних зобов'язань на стадіях договірного процесу та ідентифікації об'єктів бухгалтерського обліку, що виникають в ході застосування ЗВДЗ.

На основі аналізу поглядів щодо змісту понять “зобов'язання”, “забезпечення” і “забезпечення виконання договірних зобов'язань” як з бухгалтерської, так і з правової точок зору та з урахуванням економічної сутності забезпечення виконання договірних зобов'язань як заходів, орієнтованих на зменшення негативних наслідків від порушення умов укладених договорів, пов'язаних з невиконанням або неналежним виконанням взятих на себе зобов'язань, дозволило встановити, що забезпечення в бухгалтерському обліку – це зобов'язання з невизначеною сумою або часом погашення на дату балансу; забезпечення виконання зобов'язань у системі права є відносинами, які призводять до того, що крім основного зобов'язання між боржником і кредитором виникає ще одне – забезпечувальне.

Дослідження способів забезпечення виконання договірних зобов'язань, що застосовуються в господарській практиці в різних країнах та їх класифікаційних ознак свідчить про наявність значних теоретичних розробок з питань їх класифікації в юридичних науках на фоні практично повної відсутності будь-яких напрацювань з вказаного питання в економічних науках, зокрема в бухгалтерському обліку та контролі. Виявлена множина існуючих класифікаційних ознак забезпечення виконання договірних зобов'язань не може бути покладена в основу удосконалення системи їх бухгалтерського обліку, оскільки в сукупності досліджених ознак: 1) наявні порушення логіки та правил класифікації; 2) переважна їх більшість орієнтована на розкриття правової сутності ЗВДЗ. В результаті на основі науково обґрунтованих класифікаційних ознак відповідно до потреб управління запропоновано виділяти ЗВДЗ за способом застосування та за сферою дії (рис. 1). Викладений підхід став основою вдосконалення організаційного забезпечення бухгалтерського обліку та методики

прийняття управлінських рішень на базі змодельованих альтернативних варіантів використання способів забезпечення виконання договірних зобов'язань з позиції оптимізації податкових та фінансових наслідків їх застосування.

Сформульовані положення щодо узгодження термінологічного апарату (забезпечення, зобов'язання, забезпечення виконання договірних зобов'язань), розроблений підхід до класифікації забезпечення виконання договірних зобов'язань, визначення місця забезпечення виконання договірних зобов'язань на стадіях договірного процесу та виділення об'єктів бухгалтерського обліку, що виникають в результаті застосування ЗВДЗ, сприяли удосконаленню теоретичних засад організації та методики бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань суб'єктів господарювання.

У другому розділі **“Розвиток бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань”** розкрито положення договірної політики як складової фінансової політики підприємства в частині забезпечення виконання договірних зобов'язань, а також удосконалено методичні аспекти бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Рациональна організація договірного процесу забезпечує ефективну його реалізацію. В роботі уточнено положення договірної політики як складової фінансової політики щодо забезпечення виконання договірних зобов'язань (табл. 1), що дозволяє оптимізувати його вплив на оподаткування та структуру активів, капіталу та зобов'язань та підвищити достовірність інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень.

Таблиця 1. Положення договірної політики в частині забезпечення виконання договірних зобов'язань

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Коротка характеристика</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Загальні положення	Визначається мета договірної політики, принципи її реалізації, законодавство, на підставі якого розробляється договірна політика, обов'язки відповідальних осіб за розробку та реалізацію договірної політики стосовно реалізації основних договірних зобов'язань та форм забезпечення виконання таких зобов'язань
2	Організаційно-технічні положення	Організаційні положення: розкривається інформація щодо осіб, які відповідальні за організацію договірної політики, а саме: відповідають за підготовку інформації, необхідної як для укладання основного так і додаткового договору, визначають альтернативні варіанти вирішення проблем, вибору певного типу договору та відповідно способу забезпечення виконання договірних зобов'язань за обраним договором, розрахунок податкових та економічних наслідків виконання як основного так і додаткового договору, який фіксує спосіб ЗВДЗ Технічні положення: містить інформацію щодо розроблених на підприємстві форм основних та додаткових договорів з усіма належними реквізитами, а також формування їх умов
3	Методичні положення	Визначається сума договору, механізм оцінки наслідків виконання договору для підприємства як податкових так і економічних, механізм вибору форм забезпечення виконання договірних зобов'язань, особливості відображення в обліку та звітності результатів виконання основного

1	2	3
		договору та додаткових умов у разі невиконання договірних зобов'язань (форм забезпечення виконання договірних зобов'язань), особливості контролю як за процесом виконання основного зобов'язання так і додаткового, яке виникає за наслідками неналежного виконання основного
4	Прикінцеві положення	Зазначається допустима частота зміни наказу про договірну політику, підписи осіб, які беруть участь в договірній роботі підприємства
5	Додатки	За ініціативи підприємства можуть містити певні форми розроблених на підприємстві договорів, методики розрахунку ефективності виконання договірних зобов'язань, алгоритм вибору форм забезпечення виконання договірних зобов'язань, оцінка економічних наслідків реалізації договірних процесу

Зазначені положення договірної політики підприємства необхідно закріплювати внутрішнім розпорядчим документом, зокрема, Положенням про договірну політику. Вищевикладене дозволило доповнити посадові обов'язки головного бухгалтера та бухгалтерів, відповідальних за бухгалтерський облік забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Враховуючи обґрунтований зміст способів забезпечення виконання договірних зобов'язань важливим моментом є формування інформації про них в системі бухгалтерського обліку. На основі узагальнення прийнятої облікової практики забезпечення виконання договірних зобов'язань в розрізі способів, передбачених чинним законодавством України, виявлено, що облікове відображення неустойки та завдатку здійснюється виходячи з принципу превалювання сутності над формою (операції відображаються виключно в системі балансових рахунків бухгалтерського обліку при фактичному порушенні основного зобов'язання незалежно від моменту підписання договору); в ході відображення операцій за договорами гарантії, поруки та застави має місце ігнорування вказаного принципу (операції відображаються на позабалансових рахунках бухгалтерського обліку при укладанні договору та в системі балансових рахунків при фактичному застосуванні виду ЗВДЗ); сукупність операцій при застосуванні такого способу забезпечення виконання договірних зобов'язань як притримання немає єдиної методики облікового відображення через особливий правовий режим майна, що притримується, і відсутність рахунку бухгалтерського обліку, призначеного для обліку такого майна.

На підставі узагальнення чинної практики бухгалтерського обліку операцій із завдатком в Україні, а також порівняльного аналізу економіко-правової сутності завдатку та авансу встановлено, що прийнята на даний момент облікова практика відображення операцій завдатку не відповідає його економіко-правовій сутності. Це призводить до викривлення інформації, наведеної у фінансовій звітності про склад майна, яке належить сторонам договору завдатку на основі права власності. Запропоновано методику бухгалтерського обліку операцій із завдатком, яка враховує момент переходу права власності (зокрема, запропоновано введення субрахунків 335 "Трошові кошти в забезпеченні виконання зобов'язання", 29 "Запаси у забезпеченні виконання зобов'язання", 184 "Необоротні активи у забезпеченні виконання зобов'язання"), що дозволяє підвищити достовірність

інформації, наведеної у фінансовій звітності про склад майна, що на праві власності належить сторонам договору.

Можливість застосування безоплатних та платних послуг поруки, а також віднесення останніх до складу фінансових послуг призводить до ряду неточностей облікового відображення доходів та витрат сторін за договорами поруки. В роботі запропоновано при наданні платної поруки нефінансовою установою у боржника відображати витрати, пов'язані з оплатою послуг поручителя, у складі витрат операційної діяльності (на рахунку 949 "Інші витрати операційної діяльності"), а у поручителя відображати суму винагороди, за надання послуг поруки, належну до одержання – у складі операційних доходів (на рахунку 719 "Інші доходи від операційної діяльності"). При наданні платної поруки фінансовою установою підприємство-боржник повинно відобразити витрати, пов'язані з оплатою послуг поручителя у складі фінансових витрат (на рахунку 952 "Інші фінансові витрати").

Удосконалення бухгалтерського обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань за такими їх способами як: неустойка, завдаток, порука, притримання, дали можливість розробити алгоритм вибору оптимального способу забезпечення виконання договірних зобов'язань (з урахуванням запропонованих змін до Плану рахунків та Інструкції про його застосування) та підвищити інформативність даних бухгалтерського обліку, що дозволяє оптимізувати податкові наслідки та структуру активів та зобов'язань підприємства.

На основі критичного аналізу інформаційної місткості бухгалтерської звітності на предмет можливості задоволення інформаційних потреб користувачів щодо способів забезпечення виконання договірних зобов'язань виявлено неможливість їх задоволення, що призводить до зниження достовірності інформації, що генерується в системі бухгалтерського обліку, покладеної в основу прийняття управлінських рішень. Для вирішення даної проблеми запропоновано розширити показники ф. № 5 "Примітки до річної фінансової звітності" (доповнити розділом XIV "Забезпечення виконання договірних зобов'язань") та розроблено пакет внутрішньої звітності (табл. 2) щодо стану та руху забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Таблиця 2. Запропоновані форми внутрішньої звітності щодо забезпечення виконання договірних зобов'язань

<i>Назва звіту</i>	<i>Коротка характеристика та призначення</i>	<i>Суб'єкти використання</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
ВЗЗ-1 "Відомість укладених договорів та встановлених способів забезпечення зобов'язань"	Містить інформацію про контрагентів договірному процесу, суму та строки виконання зобов'язання, спосіб забезпечення виконання зобов'язання, а також можливі наслідки в обліку	Адміністрація підприємства, головний бухгалтер, юридичний відділ або юрист, аналітик, власники
ВЗЗ-2 "Звіт про види забезпечення договірних зобов'язань, використаних підприємством"	Дозволяє одержати інформацію в розрізі кожного договору, що був укладений протягом звітного місяця, про вид забезпечення виконання зобов'язань підприємства, передбачений у кожному з них	Адміністрація підприємства, головний бухгалтер, юридичний відділ або юрист, аналітик, власники

1	2	3
ВЗЗ-3 “Звіт про стан забезпечення виконання договірних зобов’язань”	Характеризує стан забезпечення виконання договірних зобов’язань в розрізі відповідних способів	Адміністрація підприємства, головний бухгалтер, юридичний відділ або юрист, аналітик, власники
ВЗЗ-4 “Звіт про фактичну сплату видів забезпечення виконання договірних зобов’язань підприємства”	Дозволяє одержати інформацію про фактично отримане відшкодування коштів підприємству за порушення умов договору, забезпеченого одним із видів забезпечення виконання зобов’язань, що передбачений Цивільним кодексом України	Адміністрація підприємства, головний бухгалтер, юридичний відділ або юрист, аналітик, власники
ВЗЗ-5 “Звіт про рух об’єктів застави”	Містить інформацію про величину планових і фактичних витрат, пов’язаних із укладанням та реалізацією договорів, заміну об’єктів застави та стан договірних зобов’язань, що дає змогу проводити економічний аналіз забезпечувальної політики, яку веде підприємство, з використанням прийомів порівняння, абсолютних і відносних величин	Адміністрація підприємства, головний бухгалтер, юридичний відділ або юрист, аналітик, власники

Використання зазначених пропозицій дозволяє підвищити оперативність та повноту інформації та приймати обґрунтовані управлінські рішення з метою забезпечення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання.

У третьому розділі “**Організація та методика внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов’язань**” розроблено пропозиції з удосконалення організації та методики внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов’язань.

У сучасних умовах господарювання важливим об’єктом внутрішнього контролю виступає договір, як основний, так і забезпечувальний, що є підставою для здійснення господарської операції, внаслідок невиконання умов якого будуть застосовані заходи забезпечення виконання договірних зобов’язань.

Контроль забезпечення виконання договірних зобов’язань на підприємстві здійснюється на стадіях попереднього, поточного та наступного контролю.

Для дослідження специфіки внутрішнього контролю способів забезпечення виконання договірних зобов’язань визначено основні завдання внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов’язань на стадіях договірної процесу в розрізі попереднього, поточного та наступного контролю, виділено об’єкти та суб’єкти внутрішнього контролю, розкрито порядок його організації. Реалізація визначених завдань контролю на кожній стадії договірної процесу є запорукою успішного функціонування системи контролю та ефективної реалізації способів забезпечення договірних зобов’язань.

Аналіз існуючих методичних підходів до внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань свідчить про відсутність комплексного методичного підходу внутрішнього контролю способів забезпечення виконання зобов'язань. Існуючі контрольні дії охоплюють стан розрахунків з дебіторами та кредиторами переважно за основними договорами, в той час як контрольні дії за забезпечувальними зобов'язаннями залишаються недостатньо розробленими.

У роботі запропоновано порядок організації та проведення внутрішнього контролю способів забезпечення виконання договірних зобов'язань (рис. 2), який передбачає наступні етапи: 1) аналіз функціонування системи внутрішнього контролю в цілому по підприємству; 2) попереднє ознайомлення з організацією та веденням бухгалтерського обліку; 3) планування організації і методики контролю; 3) визначення суб'єктів та об'єктів контролю, джерел інформації та прийомів контролю; 4) вивчення наказу про облікову політику, матеріалів інвентаризації, договорів в частині способів забезпечення виконання договірних зобов'язань та ін.; 5) виділення виявлених відхилень та узагальнення результатів контролю; 6) передача інформації про результати контролю користувачам. Залежно від способу ЗВДЗ, що використовується, визначено контрольні процедури, розроблено робочі та підсумкові документи суб'єктів внутрішнього контролю.

Рис. 2. Внутрішній контроль забезпечення виконання договірних зобов'язань: організаційно-методичних підхід

Пропозиції щодо організації та методики внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань сприяють своєчасному виявленню недоліків і помилок у застосуванні забезпечення виконання договірних зобов'язань та дозволяють оптимізувати їх способи.

ВИСНОВКИ

Результатом дисертаційної роботи є вирішення наукового завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань. Отримані результати дослідження дають змогу зробити наступні висновки:

1. Наявність термінологічної неузгодженості у визначенні забезпечення виконання договірних зобов'язань зумовила необхідність удосконалення понятійно-категоріального апарату бухгалтерського обліку. Обґрунтування сутності забезпечення виконання договірних зобов'язань з облікової та правової точок зору дало змогу встановити, що забезпечення в бухгалтерському обліку – це зобов'язання з невизначеною сумою або часом погашення на дату балансу, а забезпечення виконання зобов'язань у системі права є відносинами, які призводять до того, що крім основного зобов'язання між боржником і кредитором виникає ще одне – забезпечувальне, сторонами якого виступають той же боржник і кредитор для підвищення ефективності прийняття рішень у сфері управління підприємством.

2. Виявлена множина існуючих класифікаційних ознак забезпечення виконання договірних зобов'язань не може бути покладена в основу їх бухгалтерського обліку, оскільки в сукупності досліджених ознак наявні порушення логіки та правил класифікації, та, крім того, переважна їх більшість орієнтована на розкриття правової сутності ЗВДЗ. Обґрунтований підхід до трактування ЗВДЗ як об'єкта бухгалтерського спостереження дав можливість виділити ознаки їх класифікації (за способом застосування; за сферою дії), що дозволило удосконалити методичне забезпечення бухгалтерського обліку в частині упорядкування таких елементів методу бухгалтерського обліку, як рахунки, подвійний запис, звітність.

3. Дослідження організаційно-правових особливостей договірного процесу дозволило встановити місце та роль забезпечення виконання договірних зобов'язань на його стадіях. Це дало змогу визначити об'єкти бухгалтерського обліку, що виникають в результаті застосування ЗВДЗ, а також встановити зв'язок передбачених в чинному законодавстві способів забезпечення виконання договірних зобов'язань з умовними фактами господарського життя, що забезпечило підвищення достовірності інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень.

4. Економіко-правова природа забезпечення виконання договірних зобов'язань зумовлює необхідність побудови специфічних організаційних підходів до його бухгалтерського обліку. Розроблені положення договірної політики в частині забезпечення виконання договірних зобов'язань, а також визначені елементи облікової політики щодо забезпечення виконання договірних зобов'язань дозволили

упорядкувати застосування елементів методу бухгалтерського обліку при відображенні ЗВДЗ з урахуванням їх економіко-правового змісту, що забезпечує підвищення достовірності інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень.

5. Для оптимізації податкових наслідків, структури активів та зобов'язань підприємства, а також методики бухгалтерського обліку способів забезпечення виконання договірних зобов'язань у ході дослідження розроблено алгоритм вибору способу забезпечення виконання договірних зобов'язань (з урахуванням запропонованих змін до Плану рахунків та Інструкції про його застосування), що в умовах комп'ютеризації обліку дозволяє підвищити ефективність роботи бухгалтерської служби підприємства.

6. Критичний аналіз змістовності показників бухгалтерської звітності дозволив встановити, що інформація, наведена у ній, не забезпечує задоволення інформаційних потреб користувачів щодо способів забезпечення виконання договірних зобов'язань. Запропоновані зміни до фінансової звітності та розроблені форми внутрішньої звітності дозволяють підвищити оперативність та повноту інформації, приймати обґрунтовані управлінські рішення, що забезпечує ефективність функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання.

7. Необхідність достовірної оцінки та аналізу результатів діяльності, оперативного втручання у договірний процес і вжиття коригуючих заходів обумовлюють потребу в організації внутрішнього контролю способів забезпечення виконання зобов'язань. Сформований підхід до організації внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань (ідентифіковано об'єкти та суб'єкти внутрішнього контролю, розкрито порядок його організації) сприяє підвищенню дієвості системи внутрішнього контролю.

8. Нерозробленість методичних підходів до внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань не дозволяє результативно здійснювати такий контроль та оперативно виявляти і попереджати порушення виконання зобов'язання. Запропоноване методичне забезпечення внутрішнього контролю ЗВДЗ на основі визначення етапів контролю та контрольних процедур залежно від способу ЗВДЗ, що використовується, розробки робочих та підсумкових документів суб'єктів внутрішнього контролю не тільки сприяє своєчасному виявленню недоліків і помилок у застосуванні забезпечення виконання договірних зобов'язань, а й дозволяє оперативно усунути причини їх виникнення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Затока Т.В. Забезпечення виконання зобов'язання: бібліометричний аналіз / Т.В. Затока // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – Випуск 3 (18). – С. 102-109 (0,45 друк. арк.).

2. Затока Т.В. Способи забезпечення виконання зобов'язання: огляд національної облікової практики / К.В. Романчук, Т.В. Затока, О.М. Діділовський // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – 2010. – № 4 (54). – С. 169-172 (загальний обсяг 0,43 друк. арк., особисто автору належить 0,14 друк. арк.: запропоновано до Пояснювальної записки до фінансової звітності або додаткового розділу Приміток до фінансової звітності включати інформацію про стан розрахунків за договорами та стан отриманих і наданих забезпечень на певну звітну дату).

3. Затока Т.В. Застава: бібліометричний аналіз наукової літератури / Т.В. Затока // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – 2011. – № 1 (55). – С. 82-88 (0,68 друк. арк.).

4. Затока Т.В. Согласование юридического трактования и методики бухгалтерского учета операций с задатком / Е.В. Романчук, Т.В. Затока // Международный бухгалтерский учет. – 2011. – № 13 (163). – С. 55-63 (загальний обсяг 0,86 друк. арк., особисто автору належить 0,43 друк. арк.: досліджено існуючу практику бухгалтерського відображення операцій із завдатком, яка ґрунтується на ототожненні завдатку та авансу та не відображає сутності цих двох явищ).

5. Затока Т.В. Внутрішній контроль забезпечення виконання зобов'язань: організаційно-методичний аспект / Т.В. Затока // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – 2011. – № 2 (56). – С. 95-97 (0,48 друк. арк.).

6. Затока Т.В. Категорія “забезпечення виконання зобов'язань” та її місце в бухгалтерському обліку: історичний аспект / Т.В. Затока // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – Випуск 1 (19). – С. 174-177 (0,31 друк. арк.).

7. Затока Т.В. Розкриття інформації про способи забезпечення виконання зобов'язань у звітності: напрями удосконалення / Т.В. Затока // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – Випуск 2 (20). – С. 212-220 (0,64 друк. арк.).

8. Затока Т.В. Правові аспекти та особливості бухгалтерського обліку поруки / К.В. Романчук, Т.В. Затока // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1 (13). – С. 126-133 (загальний обсяг 0,74 друк. арк., особисто автору належить 0,37 друк. арк.: проаналізовано та узагальнено методику обліку поруки для розробки пропозицій щодо облікового відображення вартості послуг поруки у сторін договору в розрізі видів діяльності).

9. Затока Т.В. До питання визнання забезпечення виконання зобов'язання умовними фактами господарського життя / К.В. Романчук, Т.В. Затока // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1 (59). – Ч. 1 – С. 179-184 (загальний обсяг 0,90 друк. арк., особисто автору належить 0,45 друк. арк.: удосконалено методику облікового

відображення способів забезпечення виконання зобов'язань на стадіях договірною процесу відповідно до встановлених критеріїв їх віднесення до умовних фактів господарського життя).

Тези та тексти доповідей на конференціях

10. Затока Т.В. Забезпечення виконання зобов'язань: правові засади та методика обліку / Т.В. Затока // Нові концепції розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах економічних змін: матеріали та тези виступів ІХ-ї міжнар. наук. конф. (м. Житомир, 14-16 жовтня 2010 р.) / Мін-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 372 с. – С. 317-320 (0,24 друк. арк.).

11. Затока Т.В. Проблемні питання облікового відображення операцій із завдатком / Т.В. Затока // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: збірник тез та текстів виступів на Дев'ятій всеукр. наук. конф. присвяченій пам'яті видатних вчених в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову (м. Житомир, 23-24 лютого 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Житомир. держ. технолог. ун-т. - Житомир: ЖДТУ, 2011. –156 с. – С. 44-48 (0,29 друк. арк.).

12. Затока Т.В. Методика внутрішнього контролю забезпечення виконання зобов'язань / Т.В. Затока // Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу у сучасних концепціях управління: матеріали І-ої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Судак, 19-21 травня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Сімферополь, ВД “Аріал”, 2011. – 286 с. – С. 72-76 (0,17 друк. арк.).

13. Затока Т.В. Вопросы признания некоторых видов обеспечений выполнения обязательств условными фактами хозяйственной жизни / Т.В. Затока // Соколовские чтения в Житомире: наследие и развитие идей великого ученого: сборник тезисов научной интернет-конференции, посвященной памяти Заслуженного профессора Житомирского государственного технологического университета Я.В. Соколова (м. Житомир, 16-17 июня 2011 г.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Житомир: ЖГТУ, 2011. – 164 с. – С. 63-66 (0,23 друк. арк.).

14. Затока Т.В. Вплив суб'єктного складу сторін за договором поруки на облікове відображення операцій / Т.В. Затока // Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19-20 травня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Одеса: ОДЕУ, 2011. – 305 с. – С. 111-113 (0,17 друк. арк.).

15. Затока Т.В. Забезпечення виконання зобов'язань: проблеми відображення у звітності / Т.В. Затока // Проблеми бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в Україні: збірник тез і матеріалів наук.-практ. конф., присвячених Дню бухгалтера (м. Житомир, 16 липня 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – 112 с. – С. 42-43 (0,12 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Затока Т.В. Бухгалтерський облік забезпечення виконання договірних зобов'язань: теорія і методика. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Житомир, 2012 р.

Наукове дослідження присвячено обґрунтуванню теоретичних положень, а також розробці рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань.

У роботі уточнено зміст поняття забезпечення виконання договірних зобов'язань, удосконалено класифікацію способів забезпечення виконання договірних зобов'язань для цілей бухгалтерського обліку, розроблено положення договірної політики в частині забезпечення виконання договірних зобов'язань, внесено пропозиції щодо удосконалення методики обліку забезпечення виконання договірних зобов'язань, розроблено форми внутрішніх звітів та внесено зміни до зовнішньої звітності в розрізі показників, які стосуються договірного процесу, договірних зобов'язань та способів їх забезпечення, удосконалено організацію та методику внутрішнього контролю способів забезпечення виконання договірних зобов'язань.

Ключові слова: забезпечення, зобов'язання, забезпечення виконання договірних зобов'язань, неустойка, штраф, пеня, гарантія, завдаток, порука, застава, притримання, договірна політика, бухгалтерський облік, внутрішній контроль.

АННОТАЦИЯ

Затока Т.В. Бухгалтерский учет обеспечения исполнения договорных обязательств: теория и методика. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Житомирский государственный технологический университет Министерства образования и науки, молодежи и спорта Украины, Житомир, 2012 г.

В диссертационной работе расширены теоретические и организационно-методические основы бухгалтерского учета и внутреннего контроля обеспечения исполнения договорных обязательств. Исследованы сущность обеспечения исполнения договорных обязательств как экономико-правовой категории и их место в договорном процессе. Усовершенствована классификация способов обеспечения исполнения договорных обязательств в соответствии с потребностями бухгалтерского учета и внутреннего контроля. Усовершенствована методика учетного отображения исполнения обеспечения договорных обязательств. Разработаны подходы к организации и методике внутреннего контроля исполнения обеспечения договорных обязательств.

Объектом исследования является процесс учетного отображения обеспечения исполнения договорных обязательств с использованием законодательно закрепленных способов, а также система внутреннего контроля их использования.

Предметом исследования является совокупность теоретических и практических аспектов бухгалтерского учета и внутреннего контроля обеспечения исполнения договорных обязательств.

С целью теоретического обоснования подходов к организации и методике бухгалтерского учета и внутреннего контроля обеспечения исполнения договорных обязательств определено понятие обеспечения в бухгалтерском учете. Его предлагается рассматривать как обязательство с неопределенной суммой или временем погашения на дату баланса, а обеспечение выполнения обязательств в системе права являются отношениями, которые приводят к тому, что кроме основного обязательства между должником и кредитором возникает еще одно – обеспечительное, сторонами которого выступают тот же должник и кредитор.

Уточнены подходы к классификации способов обеспечения исполнения договорных обязательств для целей управления: по способу применения; по сфере действия. Применение данных классификационных признаков позволяет усовершенствовать организационное обеспечение бухгалтерского учета и методику учетного отображения обеспечения исполнения договорных обязательств в части упорядочения таких элементов метода бухгалтерского учета как счета, двойная запись, отчетность.

Разработаны составляющие положения договорной политики, определены элементы учетной политики относительно обеспечения исполнения договорных обязательств. Для оптимизации налоговых последствий, структуры активов и обязательств предприятия, а также методики бухгалтерского учета способов обеспечения исполнения договорных обязательств в ходе исследования разработан алгоритм выбора способа обеспечения исполнения договорных обязательств (с учетом предложенных изменений к Плану счетов и Инструкции по его применения), что в условиях компьютеризации учета позволяет повысить эффективность работы бухгалтерской службы предприятия.

Определены недостатки формирования учетной информации об обеспечении исполнения договорных обязательств, на основании чего внесены предложения по усовершенствованию методики учета способов обеспечения исполнения договорных обязательств. Применение предложенных изменений позволяет сформировать необходимую информацию о способах обеспечения исполнения договорных обязательств для принятия обоснованных управленческих решений. Для решения проблемы недостаточности раскрытия информации в части способов обеспечения исполнения договорных обязательств в отчетности усовершенствованы формы финансовой отчетности и разработаны формы внутренней отчетности, что способствуют усовершенствованию информационного обеспечения процесса принятия управленческих решений.

Рассмотрены организационные аспекты системы внутреннего контроля обеспечения исполнения договорных обязательств в результате чего сформирован подход к организации внутреннего контроля обеспечения исполнения договорных обязательств (идентифицированы объекты и субъекты внутреннего контроля, раскрыт порядок его организации), способствующий повышению действенности системы внутреннего контроля. Предложено методическое обеспечение внутреннего контроля обеспечения исполнения договорных обязательств на основе определения этапов внутреннего контроля и контрольных процедур в зависимости от используемого способа обеспечения исполнения договорных обязательств, разработки рабочих и итоговых документов субъектов внутреннего контроля, позволяющее своевременно выявить недостатки и ошибки в использовании обеспечения исполнения договорных обязательств и оперативно ликвидировать причины их возникновения.

Ключевые слова: обеспечение, обязательство, обеспечения исполнения договорных обязательств, неустойка, штраф, пеня, гарантия, задаток, поручительство, залог, удержание, договорная политика, бухгалтерский учет, внутренний контроль.

ANNOTATION

Zatoka T.V. Accounting for Ensuring Execution of Contractual Obligations: Theory and Methods. – Manuscript.

Thesis for obtaining the degree of Candidate of Economic Sciences on specialty 08.00.09 – Accounting, Analysis and Auditing (by the types of economic activity). – Zhytomyr State Technological University, Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, Zhytomyr, 2012.

Scientific research is dedicated to the grounding of the theoretical statements as well as development on recommendations of improving the organization and methods of accounting for and internal control over ensuring execution of contractual obligations.

The essence of the concept of ensuring execution of contractual obligations has been clarified, the classification of the ways of ensuring execution of contractual obligations for accounting purposes has been improved, statements of contractual policy in the part of ensuring execution of contractual obligations have been developed; the suggestions on improving methods of accounting for ensuring execution of contractual obligations have been offered; the forms of internal reports have been developed and the changes into external reporting in the context of indicators concerning the negotiation process, contractual obligations and ways of their ensuring have been introduced, the organization and methods of internal control of the ways of ensuring execution of contractual obligations have been improved.

Key words: ensuring, obligations, ensuring execution of contractual obligations, forfeit, penalty, fine, guarantee, advance, surety, pledge, retention, contractual policy, accounting, internal control

Підписано до друку 15.11.2012 р. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.

Замовлення № _____

ФОП Кузьмін Дн.Л.

Свідоцтво про державну реєстрацію № 454561 від 16.10.2007 р.
10030, м. Житомир, вул. Київська, 47, кв. 13